

Foto Dewi Slot

De wootrots van de Rotterdammers

Het publiek van Rotterdam Thuisstad

Sinds de culturele hoofdstad van Europa in 1985 werd geïntroduceerd, is dit evenement uitgegroeid tot een publiekstrekker van formaat. Het afgelopen jaar droeg Rotterdam samen met de Portugese stad Porto deze titel. Rotterdam Thuisstad was één van de tien inhoudelijke thema's die tezamen het culturele programma van Rotterdam 2001 vormden. In Rotterdam Thuisstad stonden op zowel nationaal als lokaal niveau architectuur, woningbouw en wooncultuur centraal, een thema dat goed bij Rotterdam past. Wie bezochten de twee grootste projecten van Rotterdam Thuisstad, '6,5 miljoen woningen' en 'thuis in Rotterdam' en wat is de culturele waarde van deze projecten voor de stad?

DEWI SLOT

Het aanwijzen van een culturele hoofdstad van Europa is oorspronkelijk bedoeld om de sociaal-culturele integratie in de Europese Unie te vergroten en de Europese burgers wat meer bewust te maken van hun culturele erfgoed. Tegenwoordig zijn

De kubuswoningen op Rotterdam Blaak, één van de museumwoningen

deze ideeën meer naar de achtergrond verschoven en gebruiken steden het evenement in toenemende mate als middel voor stedelijke en culturele ontwikkeling en om zichzelf zo gunstig mogelijk aan het (internationale) publiek te presenteren. Europese steden zijn onderling in een strijd verwikkeld om deze titel te bemachtigen. Dit gold ook voor Rotterdam, in 2001 samen met Porto Europees Culturele Hoofdstad. Het culturele hoofdstadjaar moest een beginpunt worden voor de versterking van het culturele netwerk in de stad. Er moest meer samenwerking komen, zodat de vele losse culturele instellingen en initiatieven een geheel zouden vormen van internationale allure. Daarnaast hoopte 'Rotterdam 2001' hiermee op lange termijn een breder publiek naar de Rotterdamse culturele voorzieningen te krijgen en de cultuurparticipatie van Rotterdammers te bevorderen. Dit gebeurde onder het motto 'Rotterdam is vele steden'. Het culturele programma was verdeeld in verschillende thema's die tezamen een goed beeld geven van de Rotterdamse culturele sector en het Rotterdamse leven.

Rotterdam Thuisstad was één van die 'steden'. In verschillende culturele projecten werd op zowel nationaal als lokaal niveau het onderwerp architectuur, woningbouw en wooncultuur uiteengezet. De twee belangrijkste projecten hiervan waren '6,5 miljoen woningen' en 'thuis in Rotterdam'. Beide waren van april tot en met september 2001 geopend voor publiek.

De nationale tentoonstelling '6,5 miljoen woningen' gaf een beeld van de veranderingen op het gebied van architectuur, volkshuisvesting en ruimtelijke ordening in Nederland na de invoering van de Woningwet in 1901. De tentoonstelling vond plaats in Las Palmas op de Kop van Zuid, vroeger gebruikt als werk- en opslagplaats van de Holland Amerika Lijn, tegenwoordig het decor van verschillende culturele initiatieven waaronder het televisieprogramma Pakhuis de Jong. In diverse paviljoens met een voor het onderwerp karakteristieke vormgeving, werden belangrijke aspecten uit de woningbouw en wooncultuur van Nederland uitgelegd. Zo bestonden de wanden van het paviljoen

waarin het thema woningnood werd behandeld helemaal uit kartonnen dozen. Hiermee werd het tijdelijke karakter van de woonsituatie in bepaalde perioden van woningnood gekarakteriseerd. In het paviljoen 'wijken en buurten', waar bijzondere Nederlandse woningbouwprojecten werden gepresenteerd, waren duidelijk de contouren van de Bijlmermeer te herkennen.

'Thuis in Rotterdam' was als het ware een lokale invulling van dit project. Verspreid over de gehele stad en in de regio waren 24 woningen ingericht als museumwoning (zie de overzichtskaart). De geselecteerde woningen gaven een goed beeld van de historie van het wonen in Rotterdam en van de nieuwste woningbouwprojecten in de stad. Rotterdam is van oudsher een voorloper op het gebied van vernieuwende woningbouwprojecten. De Bergpolderflat van Van Tijen was bijvoorbeeld de eerste galerijflat ter wereld. Het openstellen van een aantal van deze woningen voor publiek was uniek. De thematiek van deze twee thuisstadprojecten is nauw verbonden met de stad; 'Thuis in Rotterdam' op zeer directe wijze doordat het de vaak vooruitstrevende woningbouw van Rotterdam uit het verleden en het heden weergaf en '6,5 miljoen woningen' omdat de stad zich graag als architectuurstad wil profileren. Een nationale architectuurtentoonstelling op zo'n unieke plek past daar natuurlijk goed bij.

Aantrekkingskracht op Rotterdammers

Uit vrijwel alle bestaande onderzoeken over cultuurparticipatie blijkt dat vooral het opleidingsniveau en de leeftijd van een persoon van invloed zijn op het wel of niet deelnemen aan culturele activiteiten of voorzieningen. In het algemeen geldt dat cultuurpubliek een hoog opleidingsniveau heeft (tenminste havo, vwo, mbo) en zich bevindt in de jonge tot middelbare leeftijd (van ongeveer 26 tot 54 jaar). Uit het onderzoek blijkt dat dit ook geldt voor de meerderheid van de bezoekers van '6,5 miljoen woningen' en 'thuis in Rotterdam'. Aangezien een groot deel van de bezoekers bestaat uit vakpubliek, waaronder veel academisch geschoolde stedenbouwkundigen, architecten en beleidsmedewerkers op het gebied van stedenbouw en volkshuisvesting, is het hoge opleidingsniveau voor een groot deel te verklaren. Deze resultaten wijzen er volgens de

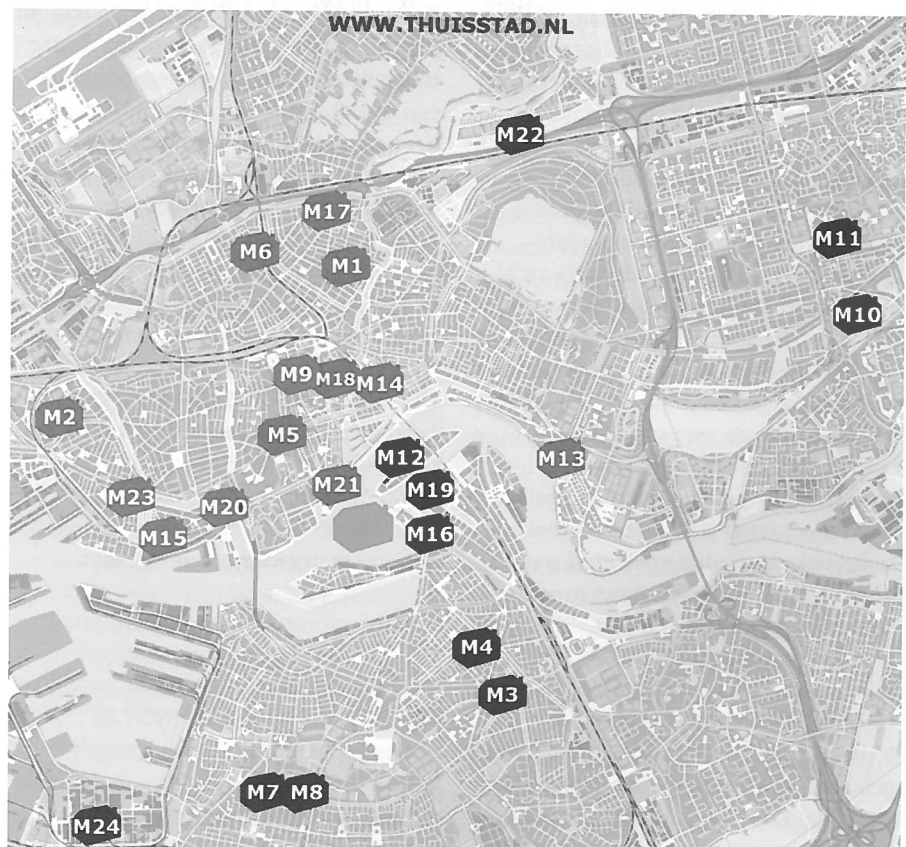
bestaande cultuurparticipatieonderzoeken op dat het thuisstadpubliek wat betreft deze twee kenmerken tamelijk cultureel geëngageerd is. Dit beeld wordt bevestigd als we kijken naar enkele andere kenmerken van de bezoekers, namelijk het aantal keer per jaar dat ze musea en tentoonstellingen bezoeken, de bekendheid met het culturele evenement 'Rotterdam 2001' en het bezoek aan andere culturele activiteiten die in het kader hiervan worden georganiseerd. Het blijkt dat de hoger opgeleiden en bezoekers van middelbare leeftijd met regelmaat musea en tentoonstellingen bezoeken, dat ze tevens vaker dan de andere bezoekers op de hoogte zijn van het feit dat Rotterdam culturele hoofdstad van 2001 is en dat ze ook vaker andere activiteiten die in dit kader worden gehouden bezoeken.

Kwamen de bezoekers van beide projecten sterk overeen wat betreft de twee bovengenoemde kenmerken, ze verschillen aanzienlijk als het gaat om beroep en geografische herkomst. Het publiek van '6,5 miljoen woningen' is tamelijk specialistisch als gekeken wordt naar het beroep van de bezoekers: vak- of studiegerelateerde bezoekers vormen een meerderheid. Daarmee ver-

schilt het wezenlijk van de bezoekers van 'thuis in Rotterdam', waar een veel grotere diversiteit te zien is. Hoewel ook daar het vakpubliek sterk vertegenwoordigd is, verschilt het in aandeel maar weinig van bijvoorbeeld de dienstensector, onderwijskundigen of gepensioneerde bezoekers.

Een tweede belangrijk punt waarin de twee thuisstadprojecten verschillen is de geografische herkomst van de bezoekers. Waar '6,5 miljoen woningen' haar nationale karakter eer aan doet en bijna de helft van de bezoekers van buiten Rotterdam betreft, heeft het project 'thuis in Rotterdam' een geweldige aantrekkingskracht gehad op de Rotterdamse bevolking: meer dan de helft van de bezoekers komt uit de stad zelf. Deze resultaten zijn logisch gezien het karakter van beide projecten: '6,5 miljoen woningen' is een architectuurtentoonstelling, waarvan verwacht mag worden dat die, ondanks de brede opzet, een verhoogd aandeel vakpubliek zal trekken. Bovendien behandelde zij een nationaal thema, wat in de herkomst van het publiek ook duidelijk tot uiting komt. 'Thuis in Rotterdam' daarentegen was een lokaal getint project dat veel toegankelijker was opgezet, wat de bre-

Overzichtskaart van de 24 museumwoningen en gebouw Las Palmas

dere samenstelling van het publiek verklaart en het grote aandeel Rotterdamse bezoekers. Dit is een vrij bijzonder resultaat, want normaal gesproken trekken culturele projecten niet zo'n groot aandeel Rotterdammers.

Aan de Rotterdamse bezoekers is tevens gevraagd in welke deelgemeente ze wonen. De locatie van de museumwoningen en het gebouw Las Palmas, waar '6,5 miljoen woningen' plaatsvond, blijkt van invloed. Relatief veel bezoekers wonen in dezelfde of een aangrenzende deelgemeente als waar een museumwoning is gevestigd of waar Las Palmas staat. Dit gaat echter niet op voor alle soorten museumwoningen. Het geldt bijvoorbeeld wel voor de oudere woningen met een rijke Rotterdamse historie, maar veel minder voor de nieuwere woonvormen (zoals de luxe woningtoren aan de Maas 'de Hoge Heren') en de bijzondere architectuurprojecten. Voor deze laatste twee woningtypen bestond een grotere belangstelling van publiek 'van buiten', met name van vakpubliek.

Het ruige karakter van de Kop van Zuid

Beide projecten hebben uiteindelijk heel wat mensen op de been gekregen, vooral 'thuis in Rotterdam' was een groot succes met het op één na het hoogste bezoekersaantal van alle programma's van Rotterdam 2001, na de tentoonstelling over Jeroen Bosch in Museum Boymans van Beuningen. Dit illustreert wel thema's als architectuur, woningbouw en wooncultuur. '6,5 Miljoen woningen' trok een specialistisch publiek in vergelijking met 'thuis in Rotterdam'. Maar omdat Rotterdam zich onder andere als architectuurstad profileert, moet de stad het ook van deze specialistische publiekstrekkers hebben. Het is wel aan te raden dat het communicatiebeleid van toekomstige projecten meer de nadruk legt op het internationale publiek. Ook de tentoonstelling zelf moet meer open staan voor buitenlandse bezoekers, door bijvoorbeeld meer Engelstalige teksten en films te gebruiken. Alleen dan kan een dergelijke tentoonstelling uitgroeien tot een architecturale attractie van formaat.

De locatie is ook van belang. '6,5 Miljoen woningen' was gevestigd in het gebouw Las Palmas, in het nieuwe stadsdeel Kop van Zuid. Dit gebouw bleek uitermate geschikt voor zo'n ten-

toonstelling, vanwege het ruige karakter en de architectuur- en stedenbouwkundige waarde van het gebied zelf. Bij toekomstige architectuurtentoonstellingen is het ook van belang een locatie met een soortgelijke uitstraling te vinden. Daarnaast bleek uit de reacties van de Rotterdamse bezoekers, dat een architectuurtentoonstelling over Rotterdam alleen ook zal aanslaan. Zo'n tentoonstelling zal het beste op een iets kleinschaliger niveau kunnen plaatsvinden, wellicht in een bestaande culturele instelling.

Hoewel het publiek van 'thuis in Rotterdam' ook tamelijk cultureel geëngageerd is, vertoont het door de laagdrempelige opzet op bepaalde kenmerken toch een bredere samenstelling dan dat van '6,5 miljoen woningen'. De bezoekers vertonen een grote diversiteit wat betreft maatschappelijke positie en er was een hoog percentage Rotterdamse bezoekers. Een aantal museumwoningen stond een week lang in het middelpunt van een wijkfeest, als onderdeel van een van de flankerende thuisstadprojecten. Tijdens deze weekends was de museumwoning gratis toegankelijk, waardoor zeer veel wijkbewoners en personen die anders niet zo snel een museumwoning binnen zouden gaan ook iets van dit project hebben meegekregen. 'Thuis in Rotterdam' heeft daarnaast bijgedragen aan de promotie van Rotterdam als aantrekkelijke woonstad en bovendien blijft een aantal woningen geopend dat voorheen nog geen museumwoning was. Op deze manier levert het project ook op lange termijn iets op voor de Rotterdamse culturele sector. Gezien het succes van 'thuis in Rotterdam' kan de tentoonstelling in de toekomst wellicht de basis vormen voor een vervolgpriject. Om hiervoor een groot draagvlak te krijgen is het voor de organisatie belangrijk om zoveel mogelijk de bewoners bij het project te betrekken en bij de opening ervan bijvoorbeeld een wijkfeest met gratis toegang tot de museumwoning te organiseren.

Het thema van Rotterdam Thuisstad biedt zeker positieve mogelijkheden voor de toekomstige culturele ontwikkeling van de stad wanneer met de genoemde punten rekening wordt gehouden. De vormgeving van de beide projecten, met name van 'thuis in Rotterdam', is door het publiek positief

ontvangen: het leren kennen van de hedendaagse Rotterdamse architectuur en de geschiedenis van de woningbouw en wooncultuur draagt bij aan de woon trots van Rotterdammers en valt tegenwoordig ook op de toeristische markt goed in de smaak. 'Rotterdam 2001' heeft aangetoond dat zowel groot- als kleinschalige culturele projecten die bij het karakter van de stad passen aanslaan bij zowel bewoners als bezoekers. Rotterdam Thuisstad is daar zeker een voorbeeld van. De toekomstige culturele ontwikkeling van Rotterdam zou ook gebaseerd moeten zijn op die thema's waarin de stad sterk is.

Dewi Slot is afgestudeerd aan de Universiteit Utrecht, opleiding sociale geografie, met als specialisatie stadsgeografie. Dit artikel is gebaseerd op haar scriptie Rotterdam 2001: Thuisstad van Europa. Een onderzoek naar het publiek van Rotterdam Thuisstad en cultuur in Rotterdam.

Boogaarts, I. & C. Schenkeveld (1996), Rotterdam Europees Culturele Hoofdstad 2001. Rotterdam: Gemeente Rotterdam, afdeling Culturele Zaken.
Haan, J. de & W. Knulst (2000), Het bereik van de kunsten; een onderzoek naar veranderingen in de belangstelling voor beeldende en podiumkunsten sinds de jaren zeventig. Den Haag: SCP.